

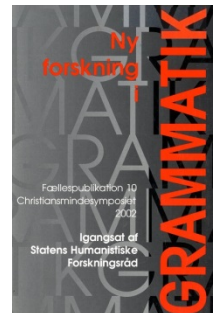
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Refleksivforstærkeren i spansk i et typologisk perspektiv

Forfatter: Johan Pedersen

Kilde: C. Bache, M. Birkelund og N. Nørgaard (red.).
Ny Forskning i Grammatik 10, 2003, s. 167-188

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2003

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Refleksivforstærkeren i spansk i et typologisk perspektiv

Johan Pedersen

1. Indledning

Der er forskel på om et sprogligt udtryk i sig selv markerer refleksivitet, eller om det markerer at en refleksiv betydning skal forstærkes. I dette projekt studerer jeg denne refleksiv-forstærker distinktion i spanske konstruktioner hvor refleksiven har præpositions kasus, fx *para sí (mismo/a/s)*¹, idet jeg anlægger et historisk-typologisk perspektiv. Min hypotese er at *sí (mismo)*, fra at være en usammensat refleksiv + forstærker, langsomt udvikler sig mod at være en kompleks refleksiv: *sí mismo*, og at denne komplekse refleksive konstruktion har et større subjektivt islæt. I artiklen vil jeg præsentere data der understøtter denne hypotese.

I spansk er refleksivitet typisk udtrykt enten i en *se*-konstruktion, eventuelt forstærket med *a sí mismo*, hvor *se* er et klitisk pronomen, jf. (1), eller i en *sí*-konstruktion, eventuelt forstærket med *mismo*, hvor *sí* er refleksivens præpositions kasus, cf. (2):

- (1) *Fernando se lava (a sí mismo)* [Fernando vasker sig (selv)]
- (2) *Juan tiró de la cuerda hacia sí (mismo)* [Juan trak (i) snoren hen imod sig (selv)]

Eksemplerne viser at refleksivforstærker-kategorien ikke er entydigt bestemt i spansk. I (1) er den formelt udtrykt som *a sí mismo*, mens den i (2) er udtrykt som *mismo*. Ud fra et konstruktionsgrammatisk synspunkt (Croft 2001) vil denne observation blive fortolket som tegn på

---

1. Jeg vil herefter kun anføre formen i mask. ental. I de følgende eksempler er de koreferentielle størrelser markeret med kursiv.

at reflexivforstærker-kategorien er konstruktionsspecifik; dvs. bestemmelsen af denne kategori er afhængig af hvilken konstruktionstype der er tale om. Faktisk viser flere studier at reflexivfunktionen og forstærkerfunktionen ikke altid kan skelnes klart (se fx König & Siemund 2000, Kemmer 1995). I dette studie vil jeg fokusere på brugen af reflexivforstærkeren *mismo* i konstruktioner af den type der er eksemplificeret i (2).

I reflexive konstruktioner med præpositions kasus, som i (3), er den komplekse form for mange sprogbrugere obligatorisk:

- (3) Sólo *Ana* habla siempre de *sí misma* [Det er kun Ana der altid snakker om sig selv]

mens det ikke er tilfældet hvis de samme brugere vælger en lignende, men ikke-reflexiv, anaforisk konstruktion som i (4)² (jf. Otero 1999: 1500):

- (4) Sólo *Ana* habla siempre de *ella* (*misma*)

Dette indikerer at *mismo* til en vis grad opfattes som værende forbundet med reflexivitet i konstruktioner med præpositions kasus. For at vise at dette, i et historisk perspektiv, i stigende grad er tilfældet, set i forhold til at *mismo* tidligere havde en friere anvendelse, og for at få et overordnet billede af de mulige historiske ændringer, har jeg ved brug af de spanske korpora CREA (synkront) og CORDE (diakront) lavet en simpel kvantitativ undersøgelse af brugen af reflexivforstærkning i konstruktionstypen (2). Data viser en signifikant stigning i brugen af *mismo* i moderne spansk sammenlignet med ældre spansk. Faktisk er der, ifølge König og Siemund (2000), en stærk typologisk tendens til at reflexivforstærkeren udvikler sig til at blive en egentlig reflexiv. Tager vi denne typologiske forudsigtelse i betragtning, vil en plausibel fortolkning af data være at reflexiven, i visse konstruktioner i spansk, undergår en gradvis ændring fra at være en 'reflexiv + fakultativ forstærker' sammensat kategori: *sí* (*mismo*), mod at være en kompleks

---

2. Bemærk at denne konstruktion er tvetydig: der refereres enten til Ana selv eller til en anden.

refleksiv kategori: *sí mismo*, som fx i dansk (*sig selv*), og mange andre sprog. I dansk hedder det fx altid: *han hader sig selv*, og ikke: * *han hader sig*, men derimod: *han keder sig*, og ikke * *han keder sig selv*. Denne fortolkning af data, lige såvel som andre relevante aspekter, vil blive diskuteret i artiklen.

Artiklen vil være struktureret på følgende måde:

Først vil jeg i afsnit 2 anskue problematikken i et typologisk perspektiv idet jeg vil se på forstærkerens anvendelse og betydning, distinktionen mellem refleksiv anafor og refleksivforstærker, og på hvordan disse to størrelser forholder sig til hinanden historisk. Beskrivelsen er primært baseret på König & Siemund (2000): *Intensifiers and reflexives: A typological perspective*, Huang (2000): *Anaphora. A Cross-linguistic Approach*, og Otero (1999): *Pronombres reflexivos y recíprocos*. I afsnit 3 vil jeg behandle refleksiven og refleksivforstærkeren i moderne spansk og oldspansk, med fokus på forholdet mellem den betonedede refleksiv i præpositionskasus *sí* og det forstærkende udtryk *mismo*. Derefter vil jeg i afsnit 4 præsentere de foreløbige resultater af en empirisk undersøgelse af udviklingen i brugen af *sí (mismo)*, herunder den i spansk mindre hyppigt forekommende anaforiske konstruktion over længere syntaktisk afstand (*long distance reflexivization*)³. Endelig er afsnit 5 artiklens konklusion.

2. Det typologiske perspektiv

I de fleste europæiske sprog skelnes der mellem refleksive anaforer og refleksive forstærkere (latin: *se/ipse*, tysk: *sich/selbst*, russisk: *sebja/sam*, italiensk: *sé/stesso*, spansk: *sí/mismo* etc.) både mht. form og syntaktisk distribution, selvom dette mønster nærmest må siges at være undtagelsen i en større typologisk sammenhæng. I de nævnte europæiske sprog kan det refleksive pronomen og forstærkeren kombineres (*sich selbst, sam sebja, sí mismo* etc.):

- (5) *Der Kanzler ist stolz auf sich (selbst)* [kansleren er stolt af sig selv]
Refleksiv (+ evt. forstærker)

---

3. Dvs. ud over sætningsgrænsen.

- (6) Der Kanzler **selbst** wird anwesend sein [kansleren selv vil være til stede] Forstærker (König & Siemund 2000: 50)

Det samme gælder for spansk:

- (7) *Pedro está orgulloso de sí (mismo)*. [han er stolt af sig selv] Refleksiv (+ evt. forstærker)
(8) *Él mismo ha dicho que no lo va a hacer*. [han har selv sagt at han ikke vil gøre det] Forstærker

I en lang række sprog, fx tyrkisk, kaukasiske sprog, indiske sprog, persisk, og også engelsk (pers. pron. *-self*), er den refleksive anafor og forstærkeren imidlertid identisk i form, men ikke mht. distribution:

- (9) *The president is proud of himself*. Refleksiv
(10) *The president himself will come to the party*. Forstærker

Vi har altså på den ene side en lang række europæiske sprog, herunder spansk, hvor man skelner formelt, både i morfologisk og i syntaktisk forstand, mellem refleksiv og forstærker, og så på den anden side bl.a. engelsk, hvor man kun skelner mht. den syntaktiske distribution. Inden for lingvistikken er det imidlertid sådan at man i teoretisk forstand sjældent skelner klart mellem refleksiver og refleksivforstærkere. Termen *emphatic reflexives (emphatics)* (fx Quirk et al. 1985) lader forstå at forstærkere blot ses som en særlig emfatisk brug af refleksiver. Heller ikke en del nyere teoretiske studier af refleksivitet synes at være afklarede på dette punkt (se fx Everaert 1986; Burzio 1991, 1996a, 1996b; Pica 1991; Reinhard and Reuland 1993). De skelner til gengæld mellem to (eller flere) refleksiv-typer: 1) morfologisk simple (*simplex*), eller SE anaforer (hollandsk *zich*, norsk *seg*, dansk *sig*, italiensk *sé*, etc.) og 2) morfologisk komplekse (*complex*), eller *self*-anaforer (engelsk *himself*, hollandsk *zichzelf*, norsk *seg selv*, dansk: *sig selv*), hvor det typiske er at den simple refleksiv er kombineret med en forstærkerdel og derved danner en kompleks refleksiv⁴:

---

4. Bemærk dog at der gælder særlige forhold i engelsk, der ikke skelner morfologisk mellem refleksiv og forstærker: fx *himself*.

	Simple refleksiver:	Komplekse refleksiver:
Latin	se	se ipse
Italiensk	sé	sé stesso
Russisk	sebja	sam sebja
Tysk	sich	sich selbst
Hollandsk	sich	zichzelf
Dansk	sig	sig selv
Svensk	sig	sig själf
Islandsk	sig	sig sjálf
Norsk	seg	seg selv
Engelsk		himself

Disse to reflektiv-typer antages at have forskellige anaforske egenskaber, idet *simplex*-anaforer kan være bundet til deres korrelat over lange afstande, mens *complex*-anaforen normalt er lokalt bundet. Desuden adskiller de sig ved at *simplex*-anaforer altid er rettet mod subjektet, mens *complex*-anaforen ikke behøver at være det. I alle disse analyser anses *complex*-anaforen for at være et komplekst syntaktisk udtryk der ikke kan opløses i semantiske komponenter. At disse anaforer udgør kombinationer af reflektivt pronomen og forstærker, eller historisk er afledt af kombinationer af personligt pronomen + forstærker (fx engelsk *himself*), spiller ikke nogen afgørende rolle i disse diskussioner. Vi skal senere se at nogle af disse typologiske antagelser er problematiske i forhold til spansk.

2.1. Forstærkerens betydning og anvendelse

Ifølge Kemmer bestemmer forstærkeren en referent der er fremtrædende i diskursen i modsætning til andre potentielle referenter der lige er blevet nævnt, eller kunne være blevet nævnt (Kemmer 1995: 66). Der er basalt set to forskellige konstruktionstyper: en attributiv anvendelse som i (11) og en adverbial anvendelse som i (12):

(11) Within the town **itself** the report produced a sensation (A)

(12) I have swept this court **myself** (B) (König & Siemund 2000: 44)

Der er, ifølge König & Siemund, ingen tvivl om at navnlig den attribu-

tive brug spiller en væsentlig rolle for refleksivitet, både diakront og synkront. Attributive forstærkere fremkalder bagvedliggende alternativer til den fremhævede NP-referent de lægger sig til, siger de. König og Siemund er dermed på linie med Kemmer når de hævder at:

Adnominal intensifiers relate a center X (referent of the focus) to a periphery of alternative values (Y)

- (13) The minister **himself** will give the opening speech. (König & Siemund 2000: 45)

Men man kan gå endnu videre og sige at forstærkeren derved får den funktion at NP-referentens betydning relativeres (subjektiveres), og i mindre grad kan siges at skabes objektivt i forholdet mellem sætningens forskellige dele⁵. Flg. betingelser, der fx findes omtalt i König (1991: 87ff.), Baker (1995: 80ff.) og König & Siemund (1996a,b), kan knyttes til König og Siemunds definition (2000: 45-46):

- (14) X has a higher position than Y in a hierarchy;
The chancellor **himself** was surprised at the results.
- (15) X is more significant than Y in a specific situation;
Nobody cared about the fans when the fire broke out, but the rock star **himself** was quickly whisked away.
- (16) Y is defined in terms of X;
Lucy's sister is more intelligent than Lucy **herself**.
- (17) X is the center of perspective (logophoricity)
Jemima guessed that Pompey had chivalrous doubts about leaving her in the gaunt building, with only Tiger, now in a highly restless mood, as company. She **herself** had no such fears.

Disse betingelser illustrerer forstærkerens centrerende, relativierende og subjektiverende funktion, som jeg har beskrevet ovenfor.

Visse sætningstyper med adverbielle forstærkere, der muligvis også spiller en rolle for udviklingen af refleksive anaforer, fungerer i semantisk henseende principielt på samme måde. Sml. fx (18) med (14):

---

5. Se mere om *subjectification* og *objectification* i Langacker (1990) og Traugott (1995).

(18) The president wrote that speech **himself**. (König & Siemund 2000: 46)

2.2. *Refleksiv anafor eller forstærker?*

Refleksivmarkørers vigtigste funktion er at signalere (uventet⁶) koreference mellem to sætningsparticipanter (Kemmer 1993, 1995). Forstærkere har, som vi har set i 2.1, typisk en helt anden funktion; nemlig at bestemme en referent der er fremtrædende i diskursen i forhold til andre potentielle referenter der lige er nævnt, eller kunne være blevet nævnt. Refleksivmarkøren og forstærkeren er på den anden side betydningsmæssigt tæt forbundne idet de hver især signalerer en semantisk struktur hvor noget går imod den forventning der skabes i diskursen. Man kan også formulere det som et spørgsmål om at der fremhæves noget der ikke ellers lægges op til i de (konceptuelle) valensstrukturer der skabes i diskursen, for at anvende Langackers terminologi (Langacker 1987: kap.8). Mht. refleksivmarkøren er det typisk markeringen af argumenters koreference i sætningen der går imod den forventning der skabes i verbets semantiske valensstruktur. Hvad angår forstærkeren, består det uventede i at en særlig referent, set i forhold til andre potentielle, og måske mere naturlige, kandidater, udfylder en fremtrædende rolle i sætningen eller diskursen:

(19) The old horse heaved himself out of the mud (refleksiv anafor)

(20) I myself want no part of it (forstærker) (Kemmer 1995: 56-66)

I (19) etableres en underliggende forventning, baseret på at heste normalt hiver andre end sig selv op af mudderet. I (20) underforstås det at andre ønsker del i noget og at jeg-personen også kan forventes at have samme ønske.

I konstruktioner hvor de syntaktiske og semantiske bånd i den anaforiske struktur er svagere, vil der i mindre grad kunne skabes sådanne forventninger i sætningskernen. Refleksiven vil her snarere markere simpel koreference, uden at denne nødvendigvis er uventet eller ventet, og forstærkeren vil forstærke denne refleksive koreference. I kon-

---

6. Dvs. går imod den forventning som primært skabes i verbets semantiske valensstruktur.

struktioner med præpositions kasus (*para sí mismo*) i moderne spansk, som er dem jeg primært fokuserer på i dette projekt, antages det normalt at *sí* er reflexiven og *mismo* er en reflexivforstærker, eftersom den komplekse anvendelse *sí mismo* ikke er obligatorisk (se fx Otero 1999: 1509):

- (2) Juan tiró de la cuerda hacia sí (mismo). [Juan trak (i) snoren hen imod sig (selv)]

2.3. Den historiske udvikling

Ud fra den sparsomme viden man har om forstærkerens udvikling tyder meget på at den typisk udvikler sig ud fra udtryk for kropsdele, såsom 'krop', 'hjerte', 'hoved', 'ben', 'sjæl', etc., selvom forstærkerens etymologi desværre må siges at være relativt ukendt i de fleste europæiske sprog (tysk *selbst*, latin *ipse*⁷, russisk *sam*, etc.) (jf. König & Siemund 2000, Heine 1998, Schladt 2000). På den anden side tegner der sig et rimeligt sikkert billede af at forstærkere typisk udvikler sig til reflexive anaforer. Det antager man er tilfældet primært ud fra det faktum at det samme udtryk bruges både som forstærker og som reflexiv anafor i en lang række sprog. Man kan på dette grundlag skitsere reflexivens generelle udviklingsmønstre:

'body'-parts ⇒ (intensifiers) ⇒ reflexive anafora (König & Siemund 2000: 56)

3. Reflexiven og forstærkeren i spansk

3.1. Den betonede reflexiv *sí*

I spansk er den betonede form *sí* en reflexiv anafor der kun kan forekomme i forbindelse med præposition:

- (21) *Anand se parecía otra vez *sí mismo* (men: a sí mismo). (Otero 1999: 1437)
[Anand lignede igen sig selv]

---

7. Hvorfra spansk *mismo* antages at stamme (Otero 1999: 1450).

Bemærk at selvom spansk *sí* er en simpel reflexiv, kan den godt referere til andre led end subjektet⁸:

- (22) Los piratas le dieron a **Juan** el tesoro **para sí**. (Otero 1999: 1445)
[Piraterne lod Juan få skatten til sig selv]

3.2. *Forstærkeren mismo*

I første omgang må vi skelne mellem foranstillet *mismo* (lighed), jf.

- (23), og efterstillet *mismo* (forstærkning), jf. (24):

(23) La misma idea. [den samme ide]

(24) La idea misma. [selve ideen]

Man må desuden skelne mellem fire forstærkende anvendelser af efterstillet *mismo*:

- (25) A) La presidenta les ha dado la enhorabuena **ella misma**. (adverbielt modificerende forstærker kan substitueres med fx *en persona*)
[Præsidenten har selv lykønsket dem]
- B) La presidenta **misma** les ha dado la enhorabuena. (attributiv forstærker)
[Selveste præsidenten har lykønsket dem]
- C) *La presidenta se* ha dado la enhorabuena a **sí misma**. (refleksiv forstærkning af IO)
[Præsidenten har lykønsket sig selv]
- D) *Juan tiró de la cuerda hacia sí (mismo)*. (refleksiv forstærkning af det betonede *sí*)
[Juan trak (i) snoren hen imod sig (selv)]

I A og B er det præsidenten, og ikke en anden potentiel person der lykønsker. I C er det *sí misma* der sammen giver en refleksiv forstærkning

---

8. König & Siemund (1999: 42) hævder at subjektet er karakteristisk for de simple reflexiver, som fx *zibun* i japansk. Men det gælder altså tilsyneladende ikke for spansk. Dog bør det nævnes at Otero's eksempel lyder mærkeligt, og det er formentlig vanskeligt at finde tilsvarende eksempler. Man skal i øvrigt bemærke at han heller ikke har spansk med i sin liste over simple reflexiver. Derimod er italiensk med.

af det klitiske *se*⁹. I D-typen sker der en refleksiv forstærkning af den betonedede refleksiv *sí*.

I de følgende eksempler, taget fra Otero (1999: 1455), markerer de betonedede pronomener kontrastiv emfase, mens *mismo* markerer forstærkning:

- (26) Ana quiere que su novio piense en **ella** no menos de lo que piensa en **sí**
[Anna ønsker at hendes kæreste tænker lige så meget på hende som på sig selv]
- (27) Ana quiere que su novio piense en **ella misma** no menos de lo que piensa en **sí**
[Anna ønsker at hendes kæreste tænker lige så meget på hende som på sig selv]
- (28) Ana quiere que su novio piense en **ella** no menos de lo que piensa en **sí mismo**
[Anna ønsker at hendes kæreste tænker lige så meget på hende som på sig selv]
- (29) *Ana quiere que su novio piense en **ella misma** no menos de lo que piensa en **sí mismo**.
[Anna ønsker at hendes kæreste tænker lige så meget på hende som på sig selv]

I hvert enkelt eksempel kan vi således skelne mellem en pronominel kontrastiv emfase og en pronominel forstærkning med *mismo*. Førstnævnte dannes komplekst i sætningen som et objektivt markeret forhold mellem flere referentielle størrelser, mens sidstnævnte implicerer et mere subjektivt perspektiv, centreret i én størrelses forhold til omgivelserne, jf. afsnit 2.1. Denne distinktion forklarer at (29) er ugrammatisk, eftersom den forstærkende situation må forventes ikke at have mere end ét center¹⁰.

---

9. *Se* markerer her indirekte objekt. Sml. (1), hvor det er det klitiske direkte objekt der forstærkes.

10. Bemærk at det på dansk altid hedder *tænke på sig selv*, og aldrig **tænke på sig*, hvorved (26)-(29) kun synes at have én dansk oversættelse: *Anna ønsker at hendes kæreste tænker lige så meget på hende som på sig selv*.

I konstruktionstypen D i (25), som er den der primært interesserer mig i dette studie, jf. (2), betyder det at den betonedede refleksiv *sí* sætter subjektet i fokus anaforisk, mens *mismo*, via den forstærkende funktion, centrerer synspunktet i subjektets forhold til sine omgivelser og derved kommer til at virke subjektiverende:

- (2) Juan tiró de la cuerda hacia **sí (mismo)**. [Juan trak (i) snoren hen imod sig (selv)]

Som allerede nævnt er brugen af refleksivforstærker i (2), ifølge den spanske sprognorm, fakultativ. I følgende konstruktionstype foretrækker de fleste spaniere imidlertid en konstruktion med *mismo*:

- (3) Sólo Ana habla siempre de **sí misma**. (Otero 1999: 1500)
[Det er kun Ana der altid snakker om sig selv]

3.3. Refleksiv i den prototypiske objektsfunktion

I moderne spansk skal den betonedede refleksiv dobbeltrepræsenteres med et ubetonet klitisk refleksivpronomen når den står som objekt¹¹, jf. (29):

- (29) **Se** ha tomado el pulso **a sí mismo**. (moderne spansk) [Han har taget pulsen på sig selv]

Her fungerer det klitiske pronomen *se* som refleksivmarkør, mens *a sí mismo* har en forstærkende funktion. Bemærk at den betonedede form *sí* i disse konstruktioner kun sjældent forekommer uden *mismo*, som vi ser det med andre præpositioner, fx *para sí*, og det er typisk kun når den netop **ikke** har forstærkende funktion ved objekt; navnlig ved præpositionelle udtryk som *frente a sí* og *junto a sí*:

- (30) Clinton tiene frente **a sí** 4 años para innovar ... (1996) (CREA)
[Clinton har 4 år foran sig til at forny ...]

---

11. Det gælder generelt at når ubundne pronomener står som objektskal de dobbeltrepræsenteres med et klitisk pronomen. Sammenlign spansk med italiensk og fransk, der godt kan have konstruktioner uden klitisk pronomen: Juan loda sé (italiensk), Juan parle à lui-même (fransk), *Juan alaba a sí mismo (spansk).

- (31) Éste vio de pronto junto a **sí** Remo, y confundiéndole con su hermano, lo mató. (CREA)
 [Denne så pludselig Remo stå ved sin side, og dræbte ham idet han forvekslede ham med hans bror.]
- (32) Vuelve a abrazarla y a acercarla a **sí**. (1982) (CREA)
 [Igen omfavner han hende og trækker hende ind til sig.]

Der synes på den anden side aldrig at være krav om at den refleksive situation **skal** kodes komplekst med det forstærkende udtryk *a sí mismo* når refleksiven har objektsfunktioner: *se + a sí mismo*. *A sí mismo* er altså fakultativ i disse konstruktioner. Omvendt er det forstærkende udtryk kun muligt i visse konstruktioner. *Se + a sí mismo* kan derfor ikke siges at være en egentlig kompleks reflektiv markør.

I oldspansk kunne man godt have den ubundne form alene. Sml. (29) med (33) - (36):

- (33) Y ¿cómo no sabéis que quien a **sí mismo** mata que es homecida y pierde el cuerpo y el ánima? (Corde: år 1487)
- (34) ..., cómo se cierran los spíritus, la mano no siente si toca lo blando, el oído muy poco oye si escucha los sonos, las narizes muy más poco sienten si se les presentan olores, el gusto pierde a **sí mismo** si procura gustar los manjares, ... (Corde: år 1537)
- (35) ..., y que el que ama a **sí mismo**, a sí mismo se roba por darse a lo amado, por lo qual la persona amada, esse robado corazón ageno a sí mismo, en sí misma viéndole transformado, ama como parte suya propia, ... (Corde: år 1537)
- (36) Por otra parte, fué una lanzada que recibió a **sí mismo** Aquémenes concibiendo tanto enojo y tanta envidia, que Arsace lo echó de ver, viendo que le miraba con ojos torcidos y que andaba murmurando en voz baja no sé qué con los otros. (Corde: år 1587)

Det var også helt normalt at det refleksive objekt blev konstrueret som *a sí* uden *mismo*, jf. (37) - (39), ligesom man altid har kunnet gøre med andre præpositioner, fx *para sí*:

- (37) sobredicho es so la pena sobredicha. E obligaron a **sí** e a sus bienes, muebles e reyzes, ganados e por (CORDE, år 1308)

- (38) y de los cinco o seis mill ducados se mantiene a sí y a los otros dos patriarcas. (CORDE, år 1557-1558)
- (39) no podrá volver a conocerse a sí por estar tan unida, hecha una cosa con Vos? (CORDE, år 1765)

Vi kan altså se at udtrykket *sí mismo* i moderne spansk har fået en anden status i disse konstruktionstyper. Fra at være en reflektiv markør + evt. forstærker: *a sí (mismo)* i oldspansk, har hele udtrykket *a sí mismo* nu en forstærkende funktion: *se (a sí mismo)*.

I næste afsnit vil jeg undersøge udviklingen i de konstruktionstyper hvor den ubundne reflektiv typisk ikke har objektsfunktion. Jeg vil konkret se på hvorledes forholdet mellem at anvende 'præposition + *sí*' og 'præposition + *sí mismo*' har udviklet sig.

4. Udviklingen i den betonede reflektiv *sí* + forstærker. En empirisk undersøgelse

4.1. En foreløbig kvantitativ undersøgelse

Forholdet mellem 'præposition + *sí*' og 'præposition + *sí mismo/a/s*' måles kvantitativt ud fra søgninger foretaget i det diakrone korpus CORDE (C1) og det synkrone korpus CREA (C2). Måleenheden er det relative forhold mellem forekomsten af de to former, således at den relative forekomst (R) i et korpus (C) beregnes som:

$$R(C) = \text{Præp. + } sí / \text{præp. + } sí mismo(C)$$

Hvis $R(C) > 1$, betyder det at den relative forekomst af den simple reflektiv (*sí*) er større end den relative forekomst af den komplekse reflektiv (*sí mismo*). Forskellen mellem $R(C)$ i hhv. korpus C1 og C2 beregnes som en forskelsfaktor (F), der er forholdet mellem den relative forekomst $R(C)$ i de to korpora:

$$F(C1, C2) = R(C1) / R(C2)$$

Hvis $F(C1, C2) > 1$, er det alt andet lige tegn på at der er sket en historisk ændring i retning af en øget brug af den komplekse reflektiv *sí mismo*.

Fordelen ved at lægge de relative forekomster til grund for en vurdering af nært beslægtede sproglige udtryks historiske udvikling er at man kan anvende databaser af forskellig størrelse og korpora der er uhomogene og ikke umiddelbart sammenlignelige, til, med en række forbehold, at danne sig et overordnet indtryk af udviklingen. Det betyder fx at en sådan vurdering vil kunne være baseret på meget store datamængder, som i dette studie hvor beregningerne i første omgang baseres på forekomster i hhv. CORDE og CREA der hver især består af omkring 120 millioner ord. På den anden side skal man være forsigtig med fortolkningen af data baseret på store udifferentierede korpora, fordi bemærkelsesværdige tendenser kan skyldes særlige forhold i bestemte teksttyper eller geografiske områder. Derfor bør de generelle beregninger suppleres med differentierede beregninger baseret på forekomster i mere specificerede dele af korpus. Viser beregninger på store datamængder klart signifikante tendenser, kan man gå videre med beregninger på delkorpora og kvalitative analyser.

Para sí (mismo):

$$R(C1): 2282/256 = 8,91$$

$$R(C2): 1022/439 = 2,33$$

$$F(C1, C2): 8,91/2,33 = \mathbf{3,82}.$$

Por sí (mismo):

$$R(C1): 6013/2251 = 2,67$$

$$R(C2): 2465/2184 = 1,13$$

$$F(C1, C2) = 2,67/1,13 = \mathbf{2,36}$$

En sí (mismo):

$$R(C1): 7214/928 = 6,77$$

$$R(C2): 3542/1228 = 2,88$$

$$F(C1, C2) = 6,77/2,88 = \mathbf{2,35}$$

A sí (mismo):

$$R(C1): 3497/2172 = 1,61$$

$$R(C2): 2016/2800 = 0,72$$

$$F(C1, C2) = 1,61/0,72 = \mathbf{2,24}$$

De sí (mismo):

$$R(C1): 7009/2951 = 2,38$$

$$R(C2): 4753/2999 = 1,58$$

$$F(C1, C2) = 2,38/1,58 = \mathbf{1,51}$$

4.1.1. Særlige teksttyper

Det vil som nævnt være nødvendigt at tage højde for at brugen af *mismo* kan variere geografisk, i forskellige teksttyper og i det talte over for det skrevne sprog. Navnlig mht. det sidste forhold kunne man fx forestille sig at andelen af moderne talt spansk i CREA (C2) i særlig grad ville trække forskelsfaktoren $F(C1, C2)$ op. Ser man på basis af moderne spansk i CREA på den relative forekomst af *sí* og *sí mismo* i talt spansk i forhold til narrativ litteratur, viser tallene imidlertid ikke nogen nævneværdig forskel:

Para sí (mismo):

$$R(C2, \text{talt spansk}): 16/11 = 1,45$$

$$R(C2, \text{narrativ litteratur}): 315/212 = 1,49$$

Tallene viser dels at talt sprog udgør en meget begrænset del af forekomsterne i CREA, og dels at den relative forekomst af *para sí* og *para sí mismo* ikke adskiller sig fra den der kan observeres for narrativ litteratur. Dette indikerer at udviklingen for *para sí* ikke, på basis af disse data, kan tilskrives en specielt markant udvikling i det talte sprog. Det er desværre ikke muligt at beregne forskelsfaktoren specifikt for talt

spansk eftersom det diakrone korpus CORDE ikke har forekomster af talt sprog. Det kan vi til gengæld gøre specifikt for narrativ litteratur, hvor man tilsvarende kunne forvente at en øget brug af *mismo* ville slå mindre igennem. Det viser sig imidlertid at dette slet ikke er tilfældet:

Para sí (mismo):

$$R(C1, \text{narrativ litteratur}): 656/48 = 13,67$$

$$R(C2, \text{narrativ litteratur}): 315/212 = 1,49$$

$$F(C1, C2) = 13,67/1,49 = \mathbf{9,17}$$

Tværtimod er forskelsfaktoren her 9.17, hvilket indikerer en meget stærk tendens hen imod en øget brug af *para sí mismo*. Tallene viser at den øgede brug af *para sí mismo* også slår igennem når datamaterialet er helt traditionelle teksttyper som narrativ litteratur.

4.1.2. Fortolkning af data

Data indikerer en klar tendens imod at anvende en mere kompleks reflexiv konstruktion med *mismo*, med de forbehold som analysemetoden indebærer. Denne tendens ser ud til at være endnu mere markant hvis man udelukkende inddrager den narrative teksttype i undersøgelsen. Der er således et klart incitament til at foretage en differentieret undersøgelse af forskellige teksttyper i forskellige sprogområder. Det er klart at man også må se nærmere på de enkelte konstruktioner med *si* og *si mismo* for at forstå de nærmere omstændigheder omkring denne udvikling. En mulig fortolkning af data er at spansk er på vej mod at have både en simpel og en kompleks reflexiv, *se* og *si mismo*¹², i stil med dansk *sig* og *sig selv*¹³. En sådan hypotese ville indebære at bestemte

---

12. Hypotesen indebærer at den klitiske simplex *se* i visse konstruktioner, men langt fra altid, vil kunne forstærkes med *si mismo*: *se lava (a si mismo)*. Når dette ikke kan lade sig gøre: *se levanta (a si mismo??)* minder konstruktionen mere om en medium-konstruktion, i stil med dansk *sig*: han rejser *sig (selv??)*, jf. Hvilshøj 1999. Spansk har dermed en klitisk *simplex*-markør (*se*), der ikke skelner mellem reflexiv og medium, samt, ifølge hypotesen, en *complex* reflexiv-markør (*si mismo*) der langsomt er ved at grammatikalisere sig på basis af *si (mismo)*.

13. *Sig* ser ud til at være medium-markør, mens *sig selv* er en egentlig reflexiv-markør, jf. Hvilshøj (1999).

konstruktioner systematisk krævede brugen af den komplekse *sí mismo* for at udtrykke den refleksive situation, og sådan er det rent faktisk for visse sprogbrugere, jf. (3) og (7). Med andre ord, man kan fortolke den øgede brug af *mismo* som udtryk for at der langsomt er ved at ske en egentlig grammatikalisering af den komplekse refleksiv, således at forstærkeren *mismo*, fra at være en fakultativ, kun svagt grammatikaliseret størrelse, går mod at være en integreret del af en kompleks refleksiv *sí mismo*. Det er en besnærende fortolkning, ikke mindst fordi den bekræfter den intuitive fornemmelse indfødte ofte har af at *præp.* + *sí*, uden *mismo*, lyder forkert i visse sammenhænge. Hertil kommer at der formentlig sker en vis generalisering (analogisering) af den udvikling vi har set i konstruktioner med objekt, hvor det oprindeligt var muligt at have *a sí* (uden *mismo*), men senere er blevet obligatorisk at have *a sí mismo*: *se lava a sí mismo* (*se lava a sí) (se afsnit 3.3). Bemærk at en sådan generalisering er uafhængig af at *a sí mismo* har forstærkerfunktion i forhold til det obligatoriske *se*, hvorimod *sí mismo* i *para sí mismo* vil kunne opnå status af at være en kompleks refleksiv, hvoraf såvel *sí* som *mismo* er en obligatorisk del. König og Siemunds typologiske undersøgelser, der viser at refleksivmarkører typisk udvikler sig netop på basis af forstærkende udtryk, synes at understøtte denne fortolkning (König og Siemund 2000). På den anden side er det bemærkelsesværdigt at Carlos Peregrín Otero (Otero 1999), i det Spanske Akademis nye store grammatik (GDE, Bosque et al. 1999), ikke finder at distinktionen mellem *simplex*- og *complex*-refleksiver har nævneværdige konsekvenser for analysen af de spanske anaforiske konstruktioner. Han argumenterer dog ikke særligt overbevisende for sit synspunkt, der heller ikke er underbygget empirisk.

4.2. Refleksivitet over længere syntaktisk afstand

I det historiske korpus CORDE har jeg kun fundet ganske få refleksive konstruktioner over længere syntaktisk afstand¹⁴, og som forventet kun med den simple refleksiv *sí* uden *mismo*, jf. afsnit 2:

- (40) Pues deseando Arsenio, como su hijo fuese tan excelente poeta, de haber de su mano una carta para enviarme, y por hacerlo de

14. Dvs. ud over sætningsgrænsen.

manera que él no sintiese para quién era, tomó por remedio descubrirse a un grande amigo suyo natural de nuestro pueblo llamado Argasto, *rogándole* muy encarecidamente, como cosa que *para sí* había menester, pidiese a su hijo Arsileo una carta hecha de su mano y que se dijese que era para enviar lejos de allí a una pastora a quien servía, y no le quería aceptar por suyo. (fra 1559, Corde).

Til gengæld er de langdistance-forekomster jeg har fundet i CREA, det synkrone korpus, komplekse med *mismo*. Dette går imod hvad man typologisk måtte forvente hvis der var tale om en fuldt grammatikaliseret kompleks reflexiv. Det typiske mønster er at kun den simple reflexiv giver mulighed for langdistance reference, jf. afsnit 2. Dette afspejler formentlig at der gælder særlige forhold i spansk, nemlig at grammatikaliseringen af den komplekse reflexiv langt fra er tilendebragt, og at *sí + mismo* derfor stadig i mange, måske de fleste, konstruktioner opfattes som en *simplex* reflexiv + forstærker:

- (41) ...Y en el caso contrario, si este presidente actuara conforme al mandato constitucional de servir al pueblo, no a sus familiares, en ningún momento lo interpretarían como un intento de *minimizar* la importancia que tiene, por ejemplo, su esposa *para sí mismo* y como Primera Dama de la República. (CREA)
- (42) El ballet, lleno de momentos de sugestión e intensidad, también demuestra que la idea y el estilo de *Gades* no dejan espacio a fáciles protagonismos y a papeles de primer bailarín, sea *para sí mismo*, sea para Elvira Andrés. (CREA)

4.3. Den logoforiske konstruktion

Med betegnelsen *en logoforisk konstruktion* refererer jeg til det fænomen at der i en konstruktion, via en morfologisk eller syntaktisk kodning, indlægges en participants perspektiv internt i sætningen, i modsætning til det mere neutrale perspektiv man finder i det umarkerede tilfælde (jf. Huang: 172f.). Dermed kan en logoforisk konstruktion siges at være mere subjektivt konstrueret end ellers (Kemmer 1995). Otero observerer at når det i spansk i visse tilfælde er muligt at have reflexive konstruktioner over lang syntaktisk afstand, så er der normalt tale

om en logoforisk betydningsstruktur (Otero 1999: 1504ff.). König og Siemund gør endvidere opmærksom på at i de tilfælde hvor den reflektive situation har en logoforisk fortolkning, vil denne betydning ofte stamme fra et forstærkende element (König og Siemund 2000: 55). Forstærkeren *mismo* skulle således give en god mulighed for at konstruere en logoforisk betydningsstruktur hvor en sætningsparticipants perspektiv kodes morfologisk. Ser vi på eksemplerne (40) - (42), så ser de alle ud til at have en logoforisk betydning, i overensstemmelser med Oteros observationer. I de moderne eksempler, (41)-(42), er der endvidere tale om reflektiven *sí* + det forstærkende element *mismo*. Dermed indikeres det i data, om end det empiriske grundlag er noget usikkert, at der er en forbindelse mellem det forstærkende element *mismo* og den mere subjektive logoforiske konstruktion, i overensstemmelse med König og Siemunds typologiske beskrivelser. I de få eksempler jeg har fundet på reflektive konstruktioner over lang syntaktisk afstand i oldspansk, har reflektiven ikke haft et forstærkende subjektiverende element, jf. (40). Dette viser at der måske er en forbindelse mellem *mismo*'s subjektiverende funktion¹⁵ og det forhold at forekomsten af *sí* + *mismo* er steget markant, jf. 4.1. Med andre ord, en generelt stigende tendens til subjektivitet i sproget (Traugott 1995) kan have haft betydning for den øgede brug af *mismo* i reflektive konstruktioner, og dermed måske for udviklingen af en complex-refleksiv *sí mismo*.

5. Konklusion

Mine data viser en markant øget brug af *mismo* i reflektive konstruktioner med præpositions kasus. Brugen af *mismo* ser ud til at kunne være et afgørende element i konstruktionen af reflektiv betydning eftersom visse sprogbrugere, i en række konstruktionstyper med reflektiven i præpositions kasus, kræver *sí* + *mismo* hvor *mismo* ellers normalt anses for at være en fakultativ forstærker: *sí* (*mismo*). På den baggrund kan mine data fortolkes som udtryk for at *sí* + *mismo* langsomt er ved at grammatikaliseres som en *complex-refleksiv*, stik imod hvad der er den almindelige opfattelse. Det kan også afspejle at der generelt er en stigende tendens til subjektivitet i sproget idet *mismo* på flere måder kan siges at bidrage med et subjektivt element, ved morfologisk at indlægge en

---

14. Se også afsnit 2.1 om *mismo*'s generelle (subjektive) betydning.

relativerende betydningsstruktur, eller et særligt perspektiv i konstruktionen. Min hypotese er at disse to tendenser, grammatikaliseringen og subjektiviseringen, komplementerer hinanden i en løbende proces hen imod at spansk, i visse konstruktionstyper, får *complex-reflexiver* (*si mismo*) ligesom i dansk (*sig selv*) og i andre sprog.

Henvisninger

- Baker, C. (1995). Contrast, discourse prominence, and intensification, with special reference to locally free reflexives in British English. *Language* 71 (2). 63-101.
- Bosque, I. & V. Demonte (red.) (1999). *Gramática Descriptiva de la Lengua Española (GDE)*. Madrid: Espasa.
- Burzio, L. (1991). The morphological basis of anaphora. *Journal of Linguistics* 27: 81-105.
- Burzio, L. (1996a). The role of the antecedent in anaphoric relations. I R. Freidin (red.) *Current Issues in Comparative Grammar*. Dordrecht: Kluwer. 1-45.
- Burzio, L. (1996b). Anaphora and soft constraints. *Proceedings of the workshop on Optimality in Syntax: Is the Best Good Enough?* MIT Working Papers in Linguistics.
- CORDE: Internetbaseret database. Moderne spansk sprog. Det Spanske Akademi. [Http://www.rae.es/](http://www.rae.es/).
- CREA: Internetbaseret historisk database. Spansk Sprog. Det Spanske Akademi. [Http://www.rae.es/](http://www.rae.es/).
- Croft, W. (2001). *Radical Construction Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Everaert, M. (1986). *The syntax of Reflexivization*. Dordrecht: Foris.
- Heine, B. (1998). Polysemy involving reflexive and reciprocal markers in African languages. I *Reciprocals Forms and functions* [TSL 41]. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins. 1-29.
- Huang, Y. (2000). *Anaphora. A Cross-linguistic Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Hvilshøj, U. (1999). Refleksivitet i dansk. *Sig og sig selv* i et typologisk perspektiv. I C. Bache, L. Heltoft & M. Herslund (red.) *Ny Forskning i Grammatik* 6. 81-105.
- Kemmer, S. (1993). The middle voice: A typological and diachronic study. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

- Kemmer, S. (1995). Emphatic and reflexive -self: expectations, viewpoint, and subjectivity. I D. Stein and S. Wright (red.) *Subjectivity and subjectivisation*. Cambridge: Cambridge University Press. 55-82.
- König, E. (1991). *The meaning of Focus Particles: A comparative perspective*. London: Routledge.
- König, E. & P. Siemund (1996a). Emphatische reflexiva und fokustruktur. I I. Rosengren (red.) *Sprache und Pragmatik 40*. Lund: Lunds Universitet. 1-42.
- König, E. & P. Siemund (1996b). Selbst-Reflektionen. I G. Harras (red.) *Wenn die Semantik Arbeitet. Festschrift für Klaus Baumgärtner*. Tübingen: Niemeyer. 277-302.
- König, E. & P. Siemund (2000). Intensifiers and reflexives: A typological perspective. I Z. Frajzyngier & T. S. Curl (red.) *Reflexives. Forms and functions*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Langacker, R. (1987/91). *Foundations of Cognitive Grammar*, Vol. I & II. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Langacker, R. (1990). Subjectification. *Cognitive Linguistics 1*. 5-38.
- Mendikoetxea, A. (1999). Construcciones con se: medias, pasivas e impersonales. I I. Bosque & V. Demonte (1999).
- Otero, C. P. (1999). Pronombres reflexivos y recíprocos. I I. Bosque & V. Demonte (1999).
- Pica, P. (1991). On the interaction between Antecedent-Government and Binding: The case of Long-distance Reflexivization. I J. Koster & E. Reuland (red.) *Long-distance Anaphora*. Cambridge: Cambridge University Press. 119-36.
- Pedersen, J. (2002). Kategorien refleksiv i spansk. På tværs af sprog og på tværs i sproget. I H. L. Andersen, K. Jensen & H. Nølke (red.) *Ny forskning i grammatik 9*. Odense: Syddansk Universitetsforlag. 207-223.
- Quirk, R., S. Greenbaum, G. Leech & J. Svartvik (1985). *A comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.
- Reinhard, T. & E. Reuland (1993). Reflexivity. *Linguistic Inquiry 24*(4). 657-720.
- Schladt, M. (2000). The typology and grammaticalization of reflexives. I Z. Frajzyngier & T. S. Curl (red.) *Reflexives. Forms and functions*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Traugott, E. C. (1995). Subjectification in grammaticalization. I D.

- Stein & S. Wright (red.) *Subjectivity and subjectivisation, linguistic perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Van Hoek, K. (1997). *Anaphora and conceptual structure*. Chicago: The University of Chicago Press.